

Gerundium je podstatné jméno slovesné. Jako jméno doplňuje deklinaci infinitivu o tzv. nepřímé pády. Infinitiv, jak jsme poznali, může stát v nominativu (jakožto podmět) nebo v bezpředložkovém akuzativu (jakožto předmět). Ostatní pády, včetně předložkového akuzativu, vyjadřuje gerundium. Jako sloveso může být gerundium, stejně jako infinitiv, určeno, doplněno a rozvíjeno jiným větným členem. Nerozlišuje však časy a má pouze aktivní tvary a platnost. Tvoří se od přítomného kmene sloves aktivních i deponentních, jak přechodných, tak i nepřechodných, přidáním přípony *-ndum*, u sloves třetí a čtvrté konjugace *-endum*, a to v genitivu, dativu, předložkovém akuzativu a ablativu. Rodem je tedy neutrum, podobně jako infinitiv.

Do češtiny překládáme gerundium buď infinitivem nebo podstatným jménem slovesným. Např.:

<i>Epaminondas erat studiosus <u>audiendi</u>.</i> (Nep.)	Epaminondas byl dychtivý (= dychtil) naslouchat.
<i>Locus equites quoque <u>tegendo</u> satis latebrosus.</i> (Liv.)	Místo bylo dosti utajeno, aby (=takže) krylo jezdce. (Místo bylo dosti utajeno k ukrytí jezdců.)
<i>Homo natus est <u>ad intellegendum agendum</u>.</i> (Cic.)	Člověk byl (je) zrozen k chápání a k činům <i>et</i> (= ke konání). Nebo: Člověk byl zrozen, aby chápal a konal.
<i><u>Plorando</u> fessus sum.</i> (Cic.)	Jsem vysílen pláčem. (Jsem vysílen, protože jsem plakal.)

S gerundiem úzce souvisí, jak i název sám napovídá, tvar zvaný **gerundivum**. Jde o přídavné jméno slovesné, tvarem a platností pasivní. Vyjadřuje nutnost či nezbytnost a tvoří se pouze od sloves přechodných, jak aktivních, tak deponentních. Pokud jde o způsob tvoření, gerundivum je na rozdíl od gerundia trojvýhodné, má tři typy koncovek pro tři rody, jak plyne z jeho adjektivní povahy: koncovky *-ndus*, *-nda*, *-ndum* přidáváme k přítomnému kmeni sloves první a druhé konjugace. Slovesa ostatních dvou konjugací tvoří gerundivum koncovkami *-endus*, *-enda*, *-endum*. Jako adjektivum se skloňuje podle první a druhé deklinace a shoduje se v rodě, čísle a pádě se substantivem, k němuž se vztahuje. Může přijímat funkci přívlastku nebo jmenného přísudku. Způsoby překladu gerundiva mohou být různé, nesmíme však zapomenout na odstín nutnosti, který je jím vyjádřen. Např.:

<i>Polybius <u>haudquaquam sperendus</u> auctor</i> (est). (Liv.)	Polybius je spisovatel, kterého v žádném případě nelze přehlížet.
<i>Panaetius <u>virtutem colendam</u> (esse) dicebat.</i>	Panaetius říkal, že ctnost je třeba cvičit. (Panaetius říkal, že ctnost se má (= musí) cvičit.)

Gerundivum ve spojení s tvary slovesa *esse* tvoří tzv. **opisné časování trpné**, které vyjadřuje nutnost či povinnost.

<i>laudandus, a, um sum</i>	mám býti chválen
<i>laudandus, a, um erō</i>	budu muset být /po/ chválen
<i>laudandus, a, um eram</i>	měl jsem být chválen
<i>laudandus, a, um fui</i>	měl jsem být pochválen
<i>/ mē/ laudandum, am, um esse</i>	že mám být chválen

Existují dva typy gerundivních vazeb:

a/ **osobní** - osobní vazby použijeme v případě, že gerundivum tvoříme od aktivního přechodného slovesa s vyjádřeným předmětem. Např.

Musím ti za to přiznat pochvalu.

Haec laus a me tibi tribuenda est.

Laus bylo původně předmětem aktivního přechodného slovesa *tribuere* a při převodu do pasiva se stalo podmětem gerundivní opisné vazby. Shoduje se v rodě, čísle a pádě s tvarem gerundiva v přísudku.

b) **neosobní** - pokud sloveso řízené v české větě modálním slovesem *muset* odpovídá latinskému slovesu nepřechodnému, nebo i přechodnému, jehož předmět však není vyjádřen, použijeme při překladu vazby neosobní. Gerundivum v tomto případě přijímá tvar neutra singuláru a sloveso *esse* tvar třetí osoby singuláru v požadovaném čase. Existuje-li činitel děje (*agens*), je i v tomto případě vyjádřen dativem. Např. větu:

Je třeba bojovat za svobodu.
rozhodnout o bitvě.

Pro libertate decertandum est.
Nobis de proelio cogitandum est.

Musíme

Pozn.:

Této obecné konstrukci odpovídají také vazby infinitivu se slovesem *debeo*, jde-li o morální povinnost, dále věty s *necesse est* se sémantickým odstínem nevyhnutelnosti, nebo konstrukce s *opus est* či *oportet*, vyjadřující vhodnost.

Deponentní slovesa, jsou-li přechodná, používají osobních konstrukcí opisného časování trpného. V případě, že jsou nepřechodná, použijeme při překladu vazby neosobní. Např.:

Hostes equitibus non insequendi erant. (Liv.)
Aut rei publicae mihi aut mei
meorumque obliviscendum est. (Liv.)

Jízda neměla pronásledovat nepřátele.

Buď musím zapomenout na stát, nebo na sebe a své blízké.

Je-li gerundium utvořené od přechodného slovesa doprovázeno přímým předmětem, může být nahrazeno tzv. **gerundivní vazbou**, a to takto: substantivum v předmětu přijímá pád gerundia. Gerundium se změní v gerundivum, které se, jakožto adjektivum, přizpůsobí substantivu ve zbylých mluvnických kategoriích, tedy v čísle a rodě. Např. konstrukce s gerundiem:

Vir regendi rem publicam scientissimus.
regendae rei publicae scientissimus.

Vir Muž velmi zběhlý v řízení státu.

Sempronius vastando agros saltus aperuit. *Sempronius* Sempronius si při pustošení polí prorazil cestu.
agris vastandis saltus aperuit.

Ad rupem muniendum milites ducti sunt. *Ad rupem*
muniendam milites ducti sunt.

Byli přivedeni vojáci kvůli opevnění skaliska (= aby opevnili skalisko).

Konstrukce s gerundivem je závazná v dativu, předložkovém akuzativu a předložkovém ablativu. Může a nemusí být použita u genitivu a bezpředložkového ablativu.

Pozn.:

Gerundivní vazby se zpravidla neužívá tehdy, je-li předmět slovesa (ve tvaru gerundia) vyjádřen zájmenem v neutru nebo substantivizovaným adjektivem v neutru. Např.:

Nihil agendo homines male agere discunt.
Agebat Alexandrum furor aliena vastandi.
majetek.

Lidé se učí konat zlo tím, že nedělají nic.
Alexandra vedla zběsilá touha ničit cizí

Použití gerundia a gerundiva v různých pádech:

a/ **genitiv** gerundia a gerundiva závisí na substantivech jako *copia* (možnost), *cupiditas* (touha), *facultas* (schopnost), *locus*, *mos*, *occasio*, *potestas*, *studium*, *tempus* apod., dále na adjektivech jako *avidus*, *cupidus*, *peritus*, *studiosus* atd. a na adverbálních ablativních *causa* a *gratia*, (vyjadřujících cíl nebo účel). Např.:

Vir movendarum lacrimarum peritissimus ille fuit. (Pl. Sec.) Byl to muž, který věděl, jak dojmout k slzám.

Neque nostros in locum iniquiorem progredi hostes videntur. Nepřátelé si nevšimli, že naši postoupili na *pugnandi causa* pozice ještě méně příznivé, aby bojovali.

Pozn.:

Je-li předmět vyjádřen osobním zájmenem, užívá se při převodu na gerundivní vazbu vždy tvarů *sui*, *mei*, *tui*, *nostrī*, *vestri*, s nimiž se shoduje genitiv gerundiva na *-i*, at' už je osobní zájmeno v jakémkoli čísle či rodě. Např.:

Puella cupida erat sui ornandi. Dívka měla touhu se učinit krásnou.

b/ **dativ**, jehož užití je zejména v gerundiu dosti omezené, vyjadřuje cíl, určení. Vyskytuje se u sloves, slovních spojení a adjektiv, která obvykle řídí předmět v dativu, jako např. *praeficere* (postavit do čela), *operam dare* (snažit se), *diem dicere* (stanovit den), *locum capere* (vybrat místo), *accomodatus*, *idoneus*, *opportunos*, *necessarius* apod. Pojí se rovněž s názvy úřadů či úředníků, jejichž funkce vymezuje. Např.:

Consul placandis Romae dis operam dat. Konzul se snaží usmířit bohy v Římě.

Patres triumviros coloniae deducendae Senátoři zvolili triumviry pro založení *creaverunt* kolonie.

c/ **akuzativ předložkový** - zejména s předložkou *ad*, méně často *in*, *ob*. Užívá se ho ve významu cíle, určení, účelu, směru. Závisí na slovesech a, podobně jako dativ, též na adjektivech značících způsobnost či náklonnost. Např.:

Vivis non ad deponendam, sed ad confirmandam audaciam. Žiješ ne tak, aby ses zbavil své nestoudnosti, ale tak, abys ji ještě zvětšil.

Tempus anni maturum iam ad navigandum erat. Roční doba byla již vhodná k plavbě.

d/ **ablativ bezpředložkový** značí obvykle prostředek, příčinu či způsob. Tutěž platnost má i s předložkami *ab*, *ex*, *de*, *in*. Např.:

Sum defessus quaeritando. Jsem z toho hledání unavený.

Tusculanarum disputationum primus liber est de contemnenda morte. První kniha Tuskulských hovorů je o pohrdání smrtí.

Gerundivum s platností **doplňku** předmětu nebo podmětu nacházíme u sloves typu *do*, *trado*, *mitto*, *relinquo*, *concedo*, *permitto*, *curo*, *sumo* a dalších. Vyjadřuje v tomto případě účel nebo záměr. Opět si uvedeme příklady:

Achradina diripienda militi data est. Achradina byla dána vojákům k vyplnění.

Lycurgus agros locupletium plebi Lykúrgos postoupil pozemky boháčů *colendos dedit* lidem, aby je obdělávali.

Pozn.:

U sloves, která řídí předmět v dativu, se činitel děje vyjadřuje ablativem s předložkou *a, ab*, aby se zabránilo dvojsmyslnosti. Např.:

Civibus a vobis consulendum est.

Vy se musíte starat o občany.

Cvičení:

a) Převeďte vazbu gerundia na vazbu gerundivní:

1. *Quae deo faciendi mundum causa fuit?* .....
2. *Rem publicam administrando gloriam adeptus est.* .....
3. *Potestas erit emendi fundum.* .....
4. *Maritimos praedones consecrando mare tutum reddidit.* .....
5. *Parsimonia est scientia vitandi sumptus supervacuos.* .....

b) Pokud je to možné, převeďte vazbu gerundivní na gerundijní:

1. *Ludis faciendis praeerit praetor.* .....
2. *Divitiarum congerendarum avidus, pauperrime vivebat.* .....
3. *His libris legendis magistri auxilium utile est.* .....
4. *Legatos misit ad foedus faciendum.* .....
5. *Bello gerendo non semper pacem sequemur.* .....

c) Z daných slov sestavte věty, přičemž použijte gerundiva v doplňku:

1. *pater-dare-filii-magistri-erudire* .....
2. *Achilles-tradere-corporis Hectoris-Priamus-sepelire* .....
3. *Caesar - relinquere - praeda - exercitus - dividere* .....
4. *dominus-tradere-equus-servus-exercere* .....
5. *senatus-permittere-imperium-dictator-agere* .....

d) Doplňte; výrazy v závorkách upravte:

gerundium	gerundivum
<i>ars (regere)</i>	<i>ars</i> .....
<i>operam dabit (narrare)</i>	<i>(regere rem publicam)</i> .....
<i>paratae sunt ad (narrare)</i>	<i>operam dabit</i> .....
<i>delectamur (narrare)</i>	<i>(narrare fabulam)</i> .....
<i>(hortari) causā</i>	<i>paratae sunt ad (narrare</i> .....
	<i>fabulas)</i> .....
	<i>delectamur</i> .....
	<i>(narrare fabulas)</i> .....
	<i>(fratrem hortari) causā</i> .....

e) Přeložte:

1. Všichni musí zemřít. 2. O snášení bolesti psali mnozí filosofové, např. Cicero. 3. Dobrý řečník řečením duše posluchačů nejen poučuje, ale i baví. 4. Studenti historie se musí učit mnohé jazyky a přečíst mnoho knih; čtením knih se totiž zvětšuje vytríbenost mluvy. 5. Vojevůdce dal vojákům město v plen (k vyplenění). 6. Způsob života dobrých lidí je napodobení hodný.

1. *Ad eas res conficiendas Orgetorix deligitur.* (Caes.) 2. *Sulla tribunis iniuriae faciendae potestatem ademit.* (Cic.)
 3. *In rebus aut expetendis aut fugiendis rationem sequamur.* (Cic.) 4. *Ad Caesarem in castra venerunt sui purgandi causa.* (Caes.) 5. *Caesari omnia uno tempore erant agenda: vexillum proponendum; signum tuba dandum; ab opere revocandi milites; qui paulo longius aggeris petendi causa processerant, arcessendi; acies instruenda.* (Caes.) 6. *Dedit mihi epistulam legendam tuam, quam paulo ante acceperat.* (Cic.) 7. *Timoleon fratrem tyrannum interficiendum curavit.* (Nep.) 8. *Hesterno die putavi mihi reprimendam esse Clodii impudicam impudentiam.* (Cic.) 9. *Is navi aedificandae praefuit.* (Cic.) 10. *Expectando et desiderando pendemus animis, cruciamur, angimur.* (Cic.) 11. *Me laudandis maioribus meis non corrupisti.* (Cic.) 12. *Vitanda tibi semper erit omnis avaritiae suspicio.* (Cic.) 13. *Nobis nihil est timendum.* (Cic.) 14. *Haec omnia subire conservandorum civium causa, ea laus praeclara est.* (Cic.)
 15. *Dii hominesque hunc urbi condendae locum elegerunt.* (Liv.)

adimō, ere, ēmī, emptum	brát, zbavit něčeho	lūdus, ī, m.	hra
agger, eris, m.	násep, val, navážka	maritimus, a, um	mořský
-aggerem petere	přinést navážku	opus, eris, n.	stavba, opevnění
agō, ere, ēgī, āctum	hnát, provádět	parsimōnia, ae, f.	šetrnost
angō, ere, nxī, -	sužovat, znepokojoval, týrat	pendeō, ēre, pependī, -	viset
arcessō, ere, ssīvī, ssītum	přivolat	-animo (-is) pendere	být na rozpacích
causā	pro, kvůli, z příčiny (+gen.)	permittō, ere, mīsī, missum	dovolit, svěřit
cōficiō, ere, fēcī, factum	udělat, vykonat	petō, ere, ivī, itum	napadat, útočit
congerō, ere, gessī, gestum	hromadit, kupit	praedō, ōnis, m.	lupič
cōnsector, āri, ātus sum	pronásledovat, stíhat	procēdō, ere, cessī, cessum	vycházet před, postupovat
cōnservō, āre, āvī, ātum	zachovat, zachránit	-longius procedere	zajít dále
corrumpō, ere, rūpī, ruptum	zkazit, podplatit	prōponō, ere, posuī, positum	vykládat, vyvěšovat
cruciō, āre, āvī, ātum	týrat, mučit	purgō, āre, āvī, ātum	očistit, ospravedlnit
dēligō, ere, lēgī, lēctum	vyvolit, vybrat	reddō, ere, didī, dītum	učinit co (+ak) čím (+ak.)
dēsīderō, āre, āvī, ātum	toužit, přát si	reprimō, ere, pressī, pressum	potlačit, zamezit
ēligō, ere, lēgī, lēctum	vybírat, volit	revocō, āre, āvī, ātum	povolat zpět
emō, ere, ēmī, emptum	kupovat	scientia, ae, f.	vědomí, znalost
expetō, ere, ī(v)ī, itum	usilovat o něco (+4), žádat	signum, ī, n.	znamení
foedus, eris, n.	smlouva	subeō, ire, iī, itum	snášet, podstoupit
fundus, ī, m.	pozemek, statek	sūmptus, ūs, m.	náklad, výdaj
hesternus, a, um	včerejší	supervacuum, a, um	zbytečný, nepotřebný
impudentia, ae, f.	nestydatost, drzost	suspīciō, ōnis, f.	podezření
impudicus, a, um	necudný, nemravný	tribūnus, ī, m.	tribun
īnstruō, ere, ūxī, ūctum	uspořádat, vyzbrojit	tuba, ae, f.	trubka, polnice
interficiō, ere, fēcī, factum	usmrtit, zavraždit	vexillum, ī, n.	prapor
laus, dis, f.	chvála, pochvala	vītō, āre, āvī, ātum	vyhýbat se něčemu, chránit se před (+4)